

TÜRK DİLİ ÖĞRETİMİ AÇISINDAN “MATERIAŁY DO PRAKTYCZNEJ NAUKI JĘZYKA TURECKIEGO”*

Cem ERDEM**

Geliş Tarihi: Mayıs, 2016

Kabul Tarihi: Eylül, 2016

Öz

Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego isimli eser Polonya'da Türkçe öğretimi için kaleme alınmış eserlerden biridir. Eserin günümüze kadar detaylı bir incelemeye tabi tutulmadığı tespit edilmiştir. Bu eser Polonya'da, 1980'de Irena Tatarzynska ve Mehmet Haluk Demirel tarafından kaleme alınmış ve Varşova Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır. Lehçe bilip Türkçe öğrenmek isteyenlerin yararlanabileceği bir yabancı dil kitabı olarak hazırlanan eserde 29 adet metin ve bu metinlerle öğretimi gerçekleştirilen gramer konuları bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı; *Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego* adlı eseri Türkçe öğretimi açısından değerlendirmektir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Eser klasik bir gramer kitabı özelliği göstermekten çok ders etkinliklerine yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış bir ders kitabı özelliği göstermektedir. Ele alınan eserde sistematik bir gramer öğretimi izlenmemiş olup özellikle kelime grupları üzerinde durulmuş ve bu gruplar ek örnek kullanımlarıyla zenginleştirilmiştir. Her metin sonrasında metin altı sorular, kelime gruplarına ilişkin cümle çalışmaları ve gramer konuları ile ilgili alıştırmalar metinle ilişkilendirilerek verilmiştir. Eserde, dilbilgisi çeviri yöntemi, soru-cevap yöntemi, iletişimci yaklaşım ve sözel yaklaşım metotlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Eser, Türk dilinin Polonyalılara öğretimi açısından gerek içerik gerekse dil öğretim yöntem ve tekniklerini kullanması bakımından dikkate değer bir çalışma olarak görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dili Öğretimi, Dil Bilgisi Öğretimi, Ders kitabı, Polonya.

IN TERMS OF TEACHING TURKISH “MATERIAŁY DO PRAKTYCZNEJ NAUKI JĘZYKA TURECKIEGO”

Abstract

Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego is a publication dedicated to Polish speaking students who would like to learn Turkish. We established that so far this book has not been thoroughly examined. *Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego* has been written by Irena Tatarzynska and Mehmet Haluk Demirel and published in Poland by University of Warsaw. This textbook comprises twenty nine texts which are complemented with grammar topics. The purpose of this research was to evaluate a textbook entitled *Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego* in the terms of teaching Turkish to Polish speaking students. In

* Bu makale 3. Uluslararası Türkoloji Kongresi, Türkiye-Polonya İlişkilerinin 600. Yılı, Türkoloji Çalışmalarının Dünü Bugünü Yarını, Varşova, 2014. künyeli sözlü bildiriden üretilmiştir.

** Dr.; Adam Mickiewicz Üniversitesi, Asya Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Türk Moğol ve Kore Dilleri Dalı, Poznan/Polonya, cerdem@gmail.com.

the course of this research we used a method of content analysis. Quantitative data acquired during the research was analysed by descriptive statistics. While composing the texts, frequency of words was taken into consideration and texts were organized according to contextual meanings of words. The primary goal was to teach students speak Turkish at elementary level. This work is not just a classic textbook. It was prepared to facilitate conducting various lesson activities. The textbook does not provide a systematic grammar course but it focuses especially on teaching vocabulary; word lists are enriched with examples of usage. Each text is followed by questions concerning the text, list of vocabulary, vocabulary exercises and grammar points. Apart from that, each chapter is concluded with a separate exercise in which students have to translate a text from Polish to Turkish. The textbook which is teaching Turkish as second language uses various methods such as grammar translation, question and answer teaching method, oral approach and communication approach. The work is considered as a remarkable work in terms of both teaching Turkish language to Polish people and using language teaching methods and techniques.

Keywords: Teaching Turkish, Teaching Grammar, Textbook, Poland.

Giriş

İletişimin en gelişmiş aracı dildir. Günümüzde teknolojik araçların sağladığı kolaylıklarla birlikte dil öğrenme isteği ve başarısı, daha kolay ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte iletişim araçlarının insan grupları arasındaki etkileşimi arttırması, dil ve dolayısıyla kültür etkileşimini hızlandırmıştır. Bu etkileşimle bireyler gerek sosyal gerek ekonomik sebepler nedeniyle yeni dilleri öğrenme yolunda daha istekli hâle gelmişlerdir.

Yabancı dil öğrenmek bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak demektir. Yabancı olanı anlamak, çözmeye çalışmak ise öğrenciye bilgi ve düşünce zenginliği kazandırarak onun dünyaya bakış ufkunu genişletir (Tapan, 1995: 156). Yabancı bir dil öğrenme uğraşı aynı zamanda yabancı bir kültürü de anlama / tanıma uğraşı demektir. Çünkü dil öğrenmek kelime ve kural ezberlemek değildir. Dil öğrenmek; kelimelerin, kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı görmek, tanımak, anlamak, değerlendirmek, hissetmek; bu dünyada yaşamaktır (Tapan, 1990: 55; Demir, 2010: 18). Bu farklı dünyayı tanıma ve değerlendirmede kültürlerarası etkileşimin yaratılacağı ortamı oluşturmak son derece önemlidir (Byrne, 1991: 130).

Yabancı dil öğrenen kişi aynı zamanda yeni bir kültür öğrendiğine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretimi de Türk kültürünün anlatıldığı, yansıtıldığı bir ortam olmalıdır (Pehlivan, 2007: 1). Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde ve bu öğretim faaliyetlerini destekleyecek materyallerin hazırlanmasında bu ölçütler göz önünde bulundurulmalıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde materyallerin önemi de

yadsınmaz. Türkçenin öğretimi ele alan eserlerde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde ifade edilmektedir.

- 1-Öğrenim ve öğretimde edebî metinlerin kullanılması, dilde konuşma ve yazmada belirli bir düzeye geldikten sonra olmalıdır. Bu da ana dilin veya yabancı (ikinci) dilin öğretimi ve öğrenimi noktasında, algılama düzeyinin gelişmesini ve kişinin olgunlaşmasına paralel olarak belli bir gelişmeyi ifade eder.
- 2-Seçilen eserler öğrencilerin yaşına, ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.
- 3-Öğrencilerin değer yargılarına çok ters gelmeyecek eserler seçilmeli.
- 4-Dil öğretiminde kullanılacak edebî eserler, çağdaş yazarların eserlerinden seçilmeli.
- 5-Yapı itibarıyla aşırı uzunlukta metinler olmamasına dikkat edilmeli.
- 6-Kullanılan dilin kurallarını yansıtmalı, deyiş ve kelime açısından fazla ayrılıklar göstermeyecek şekilde çeşitli dil düzeylerini göstermeli.
- 7-Metinler, sözlü ve yazılı araştırmalarda kullanabilecek düzeyde olmalı. Yani anlam açısından muğlak, kelime açısından çok arkaik şekiller içeren metinler olmamalı.
- 8-Metinlerde, uzun ve karmaşık cümleler bulunmamalı.
- 9-Metinler gerçek hayatı yansıtmalı ve olayın geçtiği yeri tasviri değil anlatım şeklinde vermeli. Ancak öğretimin ileri seviyelerinde tasvirî yapılardan da yararlanılabilir.
- 10-Dil öğretimi yanında edebî metinlerin değerlendirilmesi bu konuda beğenilerin geliştirilmesi sağlanmalı. Seçilen metinler, edebî bir değer taşımalıdır (Tercanlıoğlu, 1994: 64).

Ethnologue'da belirtilen bilgiye göre (Ethnologue, 2008) Türkçe, dünyada en çok konuşulan 21. dil ve 20-99 milyon arası kişi tarafından konuşulan 9. büyük dildir. Göçer'in belirttiği bilgiye göre ise Türkçe, dünyada en çok konuşulan 5. dildir (Göçer vd, 2012: 54). UNESCO'nun 1980 yılında yaptığı açıklamaya göre de Türkçe, dünyada en çok konuşulan 5. dildir. Sıralamalar farklı olsa da Türkçenin tarihî, kültürel ve coğrafi açıdan çok geniş bir alanda konuşulduğu görülmektedir. Bugün geniş bir coğrafyada kullanılan Türkçenin öğretimi özellikle uluslararası ilişkiler ve ticaret sebepleriyle öğrenilmek istenmiştir (Ağıldere, 2010; Açık, 2011; Nurlu, 2013; Erdem, 2015). Türklerin tarihte bilenen en eski yabancı komşuları; Çinliler, Araplar ve Farslardan sonra Slav halklarıdır. Türk ve Slav kavimleri ilk defa Ural'ların güneyinde ve Rusya ovasında karşılaşmışlardır. Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Hazarlar ve Kıpçaklar bu dönemde Slavlarla sınır komşusu olan Türk kavimleridir (Karaağaç, 2004: 252). Komşuluk ilişkileri dil öğrenme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Buna paralel olarak Avrupa'nın birçok ülkesinde Türkçe öğrenme ve öğretmeye yönelik çalışmalar başlamıştır

(Dilâçar, 1989: 210). Venedik Cumhuriyeti doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlar yetiştirmek amacıyla 1551 yılında İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde ilk dil oğlanları okulunu kurmuştur. Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki dil oğlanları okulu örneğini, 1669 yılında Fransa, 1754 yılında Avusturya, 1766 yılında Polonya ve son olarak 1814 yılında İngiltere izlemiştir (Ağıldere, 2010). Avrupalıların ekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun zirvede olduğu 16. ve 17. yüzyıllarda Türkçeye yoğun ilgi gösterdikleri, o döneme ait kaleme alınan Türkçe öğretim kitaplarının sayısı ve dil öğretim merkezlerinin varlığıyla ispatlanabilir (Açık, 2011). Polonya'da Türkçe çalışmaları ve öğreniminin tarihi Polonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki siyasi ilişkilerin başladığı yıllara, yani 15. yüzyılın ikinci yarısına dayanır. Polonya'da Türkçe çalışmalarının gelişmesinin, karşılıklı siyasi, ticari ve kültürel ilişkilere sıkı sıkıya bağlı olması da çok anlaşılır bir şeydir. Konuşma ve yazma becerileri, Osmanlı İmparatorluğu ile yürütülen siyasi temaslarda temel bir unsurdur. Kraliyet elçisi sözlü çevirmen yetiştirmek ve çalıştırmak zorundaydı. Bu sözlü çevirmenleri eğitmek için Kral Sigismund August (1520-1572), Batı Avrupa ülkelerini örnek alarak, Türkiye'ye gençler gönderme kararı aldı. Bu adamlardan sadece konuşma Türkçesi değil, Sultanların ve yüksek Osmanlı görevlilerinin Polonya Sarayına gönderdikleri resmi belgeleri çevirecek düzeyde yazılı Türkçe öğrenmeleri isteniyordu (Abrahamowicz, 1984; Majda, 2001).

Günümüzde Polonya'da Türkçe öğrenimine olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Bu ilginin sebeplerini şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

1. Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanıma,
2. Türklerle evlenme,
3. Yabancı üniversitelerin Türk bilim (Türkoloji) ve Doğu bilim (Şarkiyat) bölümlerinde öğrenim görme,
4. Çeşitli öğrenci değişimi kapsamında Türkiye'ye gelerek Türkçe öğrenmeyi isteme,
5. Turizmin etkisi,
6. İş bulma kolaylığı (Koç, 1988: 245; Kaya, 1994: 10; Erdem, 2015: 25).

Bu çalışmada Polonyada Türkçe öğretimi için yayımlanmış olan bir çalışma hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ele alınan eserin özel olarak Polonya'da Türkçe öğrenmek isteyenler için hazırlanmış olması, onu yabancılara Türkçe öğretiminin farklı bir bakış açısıyla ele alınması bakımından daha önemli bir hâle getirmektedir. Çalışmada öğrencilerin dilsel hazırbulunuşluk düzeyleri ve öğrenme algıları noktasındaki durumları göz önünde bulundurulmuş ve bu dikkatle bilgiler esere yansıtılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Polonya'da Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmış olan *Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego* adlı eseri Türk dili öğretimi açısından değerlendirmektir.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego adlı eseri Türk dili öğretimi açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma tarama modelinde desenlenmiştir. Bu tür modellerde, ihtiyaç duyulan veriler, araştırmanın hedef kitlesi olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey ya da objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Soruna ilişkin mevcut durum, var olduğu şekliyle, herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışılır (Karasar, 1999: 79-81).

İncelenen Eser

Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego adlı eser bu araştırma kapsamında incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemiyle toplanmış elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002: 140-143).

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 22). Cohen, Manion ve Morrison (2007)'a göre içerik analizi, eldeki yazılı bilgilerin düzenlenmesi, içerdikleri mesajların özetlenmesi ve metinlerden teorik sonuçlar çıkarılmasından oluşan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır. Esere ilişkin betimleyici veriler sunabilmek için oluşturulan değerlendirme formu genel fiziksel özellikler, kelime ve cümle yapısı ile alıştırma ve değerlendirme olarak üç boyutta yapılandırılmıştır. 24 sorudan oluşan 'kitap değerlendirme formu'nun oluşturulmasında Demirel, (1996); Yazar, (2003); Maskan vd. (2007); Yurt ve Aslan, (2014) çalışmalarından

yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak hazırlanan form beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Her madde için 1 ile 5 arasında değişen bir sıralama ölçeği kullanılmıştır. Kitap değerlendirme formunun geçerlik ve güvenilirliği için uzman görüşü ve puanlayıcı güvenilirliğine başvurulmuş olup üç öğretim elemanı tarafından puanlanan ölçme aracının iç geçerlik katsayısı .87 olarak tespit edilmiştir. Eserde yer alan metinlerin güçlük düzeyleri üzerine yordamada bulunmak amacıyla Flesch-Kincaid formülü kullanılarak okunabilirlik düzeyleri tespit edilmiştir.

Flesch-Kincaid bir hece formülüdür. Bu formül en az zaman ve çabayla tahmini bir okunabilirlik fikri sağlar. Flesch-Kincaid ve diğer heceye dayalı formüller kurguya dayalı kitapların zorluk seviyesini orta düzeyde tahmin ederler. Bunun muhtemel bir sebebi kurguya dayalı kitapların ileri düzeyde kelimeler kullanmasıdır (Demir, 2008: 303). Bir metinden seçilen 100 kelimelik bir bölümde, kelimelerin uzunluğu ve cümlelerin uzunluğu belirlenir. Kelimelerin uzunluğu için hece sayısı, kelime sayısına bölünür. Cümlelerin uzunluğu için de kelime sayısı cümle sayısına bölünür. Eğer kelime başına düşen hece sayısı 1'e yaklaşırsa metin kolay; kelime başına düşen hece sayısı 10'a yükselirse metin zor olarak değerlendirilir (Temur, 2003: 30). Aynı işlem cümle için de geçerlidir. Kelime sayısı 1'e düştükçe metin kolay; 10'u geçtikçe metin zor olarak değerlendirilir

$$\text{Kelime uzunluğu} = \frac{\text{Hece sayısı}}{\text{Kelime sayısı}}$$

$$\text{Cümle uzunluğu} = \frac{\text{Kelime sayısı}}{\text{Cümle sayısı}}$$

Flesch-kincaid Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilmiştir. Ateşman tarafından Türkçe için kelime ve cümle uzunluğunu temel alan ve metinden seçilen yüz kelimelik bir bölümde uygulanabilen aşağıdaki okunabilirlik formülü ve sınıflandırması geliştirilmiştir:

$$\text{Okunabilirlik sayısı} = 198,825 - 40,175 \times 1 - 2,610 \times 2$$

1= Hece olarak ortalama kelime uzunluğu

2= Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu (Ateşman, 1997: 92).

Tablo 1: Türkçe Okunabilirlik Aralıkları

Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi
90-100	Çok Kolay
70-89	Kolay
50-69	Orta Güçlükte
30-49	Zor
1-29	Çok Zor

Tablo 2: Ateşman'a göre Türkçe için (Hece Olarak) Sözcük ve (Sözcük olarak) Cümle Ortalamaları

	Hece olarak (sözcük uzunluğu)	Sözcük olarak (cümle uzunluğu)
En kolay metin	2.2	4
En zor metin	3.0	30

Okunabilirlik formülleri metnin güçlüğü ile ilgili bir fikir verir. Okunabilirlik ölçüsü, metnin nitel özellikleri ile birlikte ele alınır ancak kesin bir sonuca ulaştırabilir. (Fry, 2002: 287).

Bulgular

Avrupa dilleri ortak çerçeve programı ölçütleri göz önüne alındığında eserin

- Açık ve standart bir dil kullanıldığında ve iş, okul, eğlence, vd. bildik şeyler söz konusu ana konuları anlayabilir.
- Erek dilin konuşulduğu bir bölgeye yapılan yolculuk sırasında karşılaşılan durumların çoğunda sorunların altından kalkabilir.
- Bildik ve ilgi alanına giren konular üzerine yalın ve tutarlı bir söylem üretebilir.
- Bir olayı, bir deneyimi ya da bir düşü anlatabilir, bir beklentiyi betimleyebilir ve bir projeye veya bir düşünceye ilişkin gerekçeler ya da açıklamaları kısaca dile getirebilir (Cefr, 2001: 22).

ifadeleriyle ortaya konulan (B1) düzeyine uygun olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Eserde herhangi bir önsöz ve giriş bölümlerine yer verilmemiş dolayısıyla kitabın amaçlarına ve yöntemlerine dair yazarlar tarafından herhangi bir bilgi verilmemiştir. Eserde 29 metin yer almaktadır. Aşağıda bu metinler başlıklar hâlinde verilmiştir.

Tablo 3: Metin Başlıkları

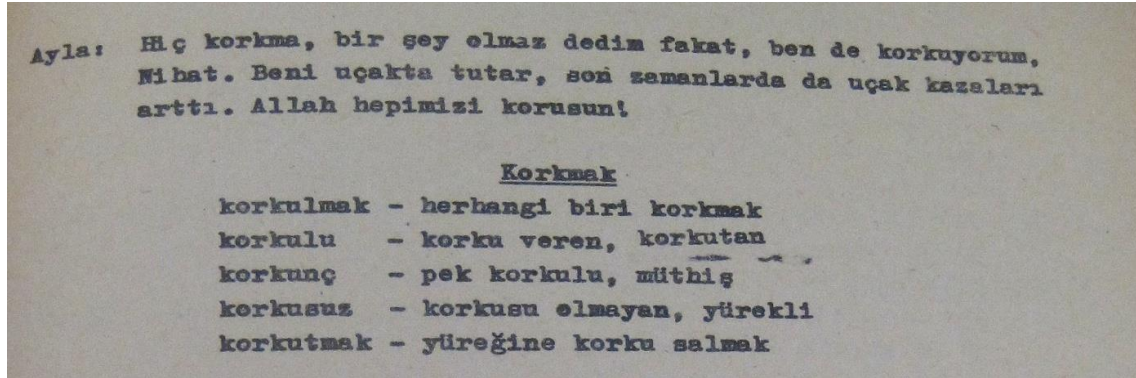
1. Osman Beyler	11. Şark Lokantası	21. Türkiye'nin Tarihi Yerlerini ziyaret 2
2. Alışveriş	12. Anıtkabiri Ziyaret	22. Aziz Nesin -İşte Evlendik 1
3. Isparta ve güller	13. Hastanede	23. Aziz Nesin -İşte Evlendik 2
4. Pul Merakı	14. Ankara'ya Yolculuk	24. İstanbul'un Tılsımları 1
5. Karadeniz Kıyılarında Kış	15. Ankara'ya Yolculuk 2	25. İstanbul'un Tılsımları 2
6. Sinema 1	16. Futbol Maçı 1	26. İstanbul'un Tılsımları 3
7. Sinema 2.	17. Futbol Maçı 2	27. Hoca'nın Ziyafeti

8. Kâğıttan Önce	18. Futbol Maçı 3	28. Gramer Bilgini ve Kayıkçı
9. Telefonda Bir Konuşma	19. Atatürk'ün Çocukluğu	29. İstanbul'un Hazinesi / Müzeleri
10. Malazgirt Zaferi	20. Türkiye'nin Tarihi Yerlerini ziyaret 1	

Metinlerde öğrencilerin özellikle günlük konuşma etkinliklerine yönelik olarak kelime hazinelerini geliştirme amacının ön planda olduğu görülmektedir. Metinler kendi içerisinde sözlük niteliği taşıyan bölümlemelere ayrılmıştır. Bu bölümlerin her birinde tek sözcük metin içindeki kullanımı, benzer kullanımların şekilleri ve farklı sözcüklerle öbekleşmiş şekillerini de içerecek şekilde yer almış ve tanımlanmıştır. Metin içi sözlüklerde verilen kelimeler Türkçe içerikle açıklanmıştır. Ders kitabı içerisindeki her çalışma standart olmamakla birlikte çeşitli bölümlerden oluşmaktadır.

1. Metin:

Eserde tematik olarak çeşitlendirilmiş 29 adet metin bulunmaktadır. Metinler, günlük yaşama ilişkin konularla ilgili olmakla birlikte (alışveriş, sinema, hastanede telefonda bir konuşma vb.); Türk kültürü, gelenekleri ve tarihinin yer aldığı görülmüştür. Eserde bazı metinler diyaloglar biçiminde yapılandırılmıştır (Telefonda bir konuşma, Futbol Maçı, Şark lokantası vb.). Her metinde ayrı bölüm başlığı olmamakla birlikte metinler içerisinde Türkçeden Türkçeye sözlük bulunmaktadır. Metin içerisindeki sözlüklerde tek sözcük, farklı yapı özellikleriyle açıklanmaktadır.

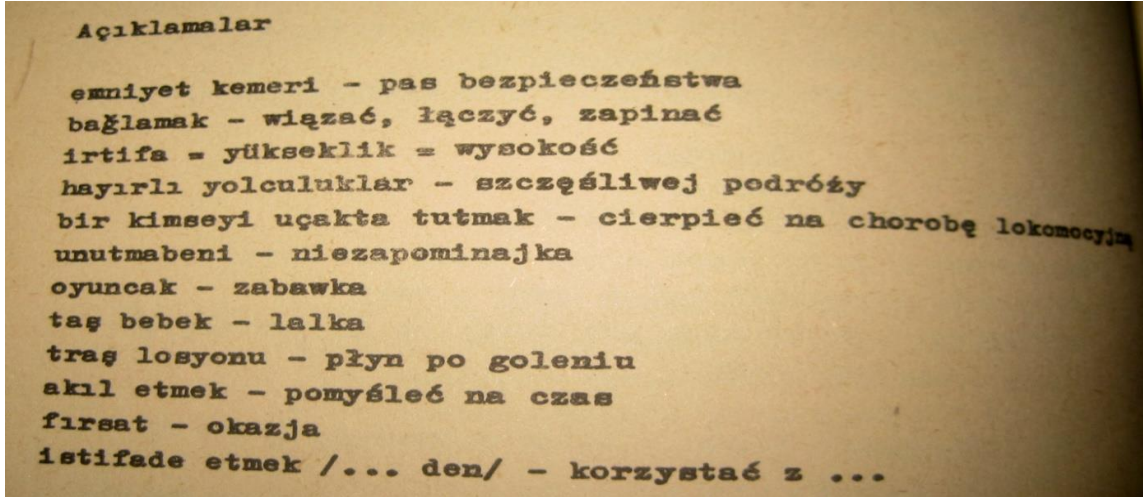

(Ankara'ya Yolculuk 2; 81)

2. Açıklamalar

Açıklamalar bölümü Türkçeden Lehçe'ye biçiminde hazırlanmış bir sözlük bölümüdür. Bu bölümde anlaşılması zor olduğu düşünülen kelime, kelime grupları ve özel isimler hakkında bilgiler Lehçe olarak metin sonunda verilmiştir. Bu bölüm kendi içerisinde Türkçeden Lehçeye bir sözlük özelliği göstermektedir.

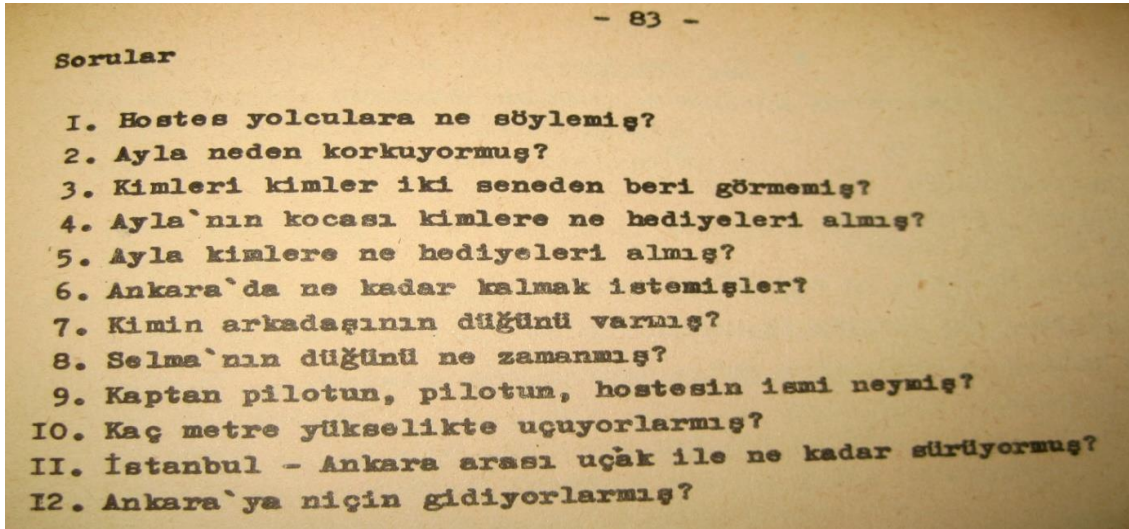

(Ankara'ya Yolculuk 2; 82)

3. Sorular

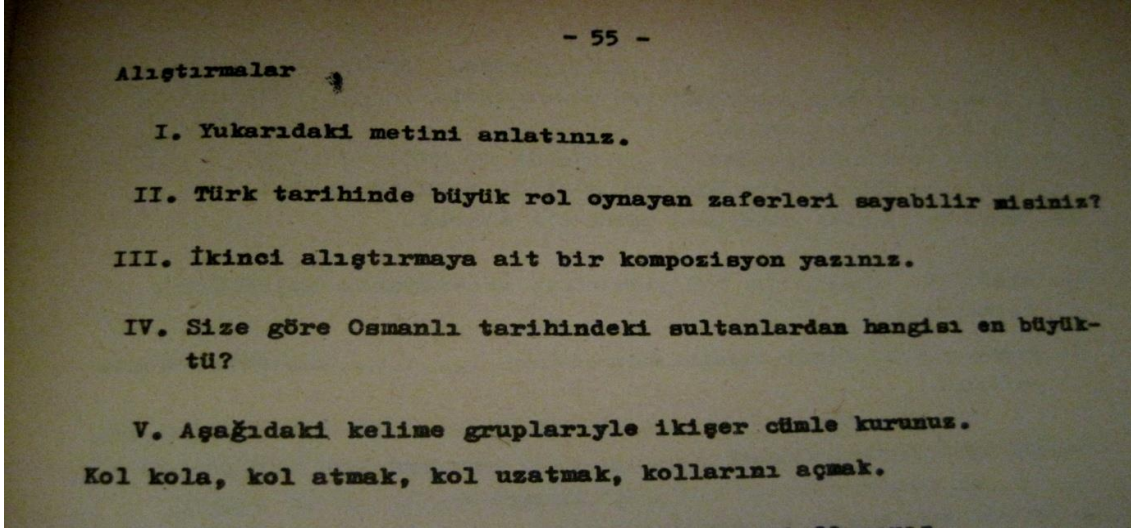
Bu bölüm metin altı sorular biçiminde düzenlenmiş ve metnin anlaşılabilirlik düzeyinin tespitine ve öğrenciler tarafından daha anlaşılır olmasına yönelik sorular sorulduğu görülmektedir. Bu bölüm her metin için düzenlilik arz etmemektedir. Soruların genel olarak konuşma etkinliklerini destekleyecek bir biçimde yapılandırılmadığı söylenebilir. Metindeki soruların cevapları bir kelime veya cümlelik ifadeler şeklindedir.

(Ankara'ya Yolculuk 2; 83)

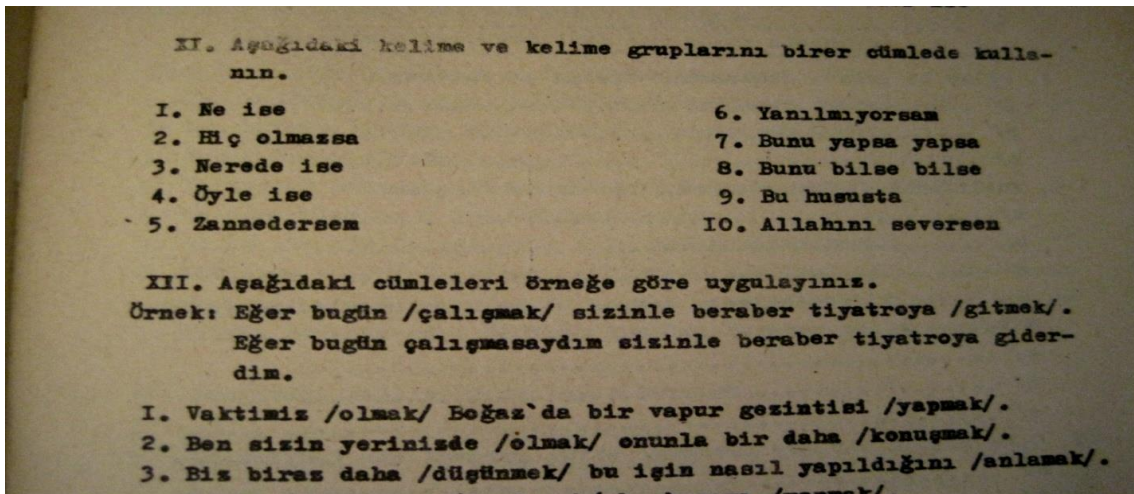
4. Alıştırılmalar

Bu bölüm yapısal olarak iki bölümden oluşmakla birlikte birinci bölümde ilgili metnin özetleme çalışmasının yapılması istenmektedir. Metnin bu bölümü bazı metinler için yalnız sözel; bazıları için hem sözel hem yazılı anlatım becerilerine yönelik çalışma alınının olduğu görülmektedir. Özellikle ilerleyen metinlerde konularla ilgili farklı bilgi alanlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Böylelikle öğrencilerin temalar etrafında öğrendikleri kelime ve gramer yapılarını kullanabilmeleri mümkün kılınmıştır.

(Malazgirt Zaferi;55)

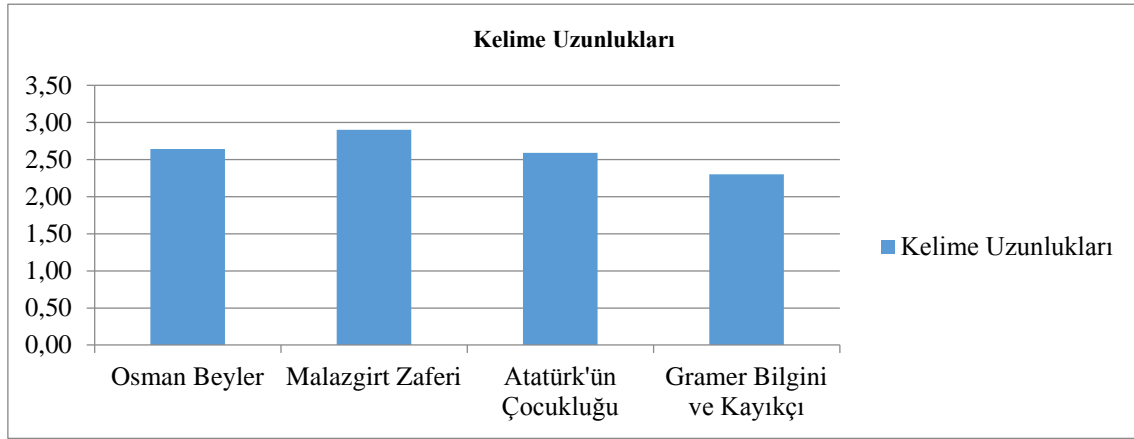
Alıştırılmalar başlığı altında ikinci bölüm gramer bölümü olarak düşünülmüştür. Çalışma öncesinde örnek bir cümle verilmiş sonrasında yapılacak çalışmalarının benzer doğrultuda yapılması ifade edilmiştir. İkinci bölümde, kelime çalışmaları - verilen kelimeleri cümle içerisinde kullanma - düzensiz kelime listelerinden cümleler oluşturma, anlamsal bakımdan farklı bağlı cümleler oluşturma, çeşitli ekleri kullanabilme becerisine yönelik çalışmalar ile Lehçeden Türkçeye çeviri çalışmaları yer almaktadır.

(Malazgirt Zaferi;57)

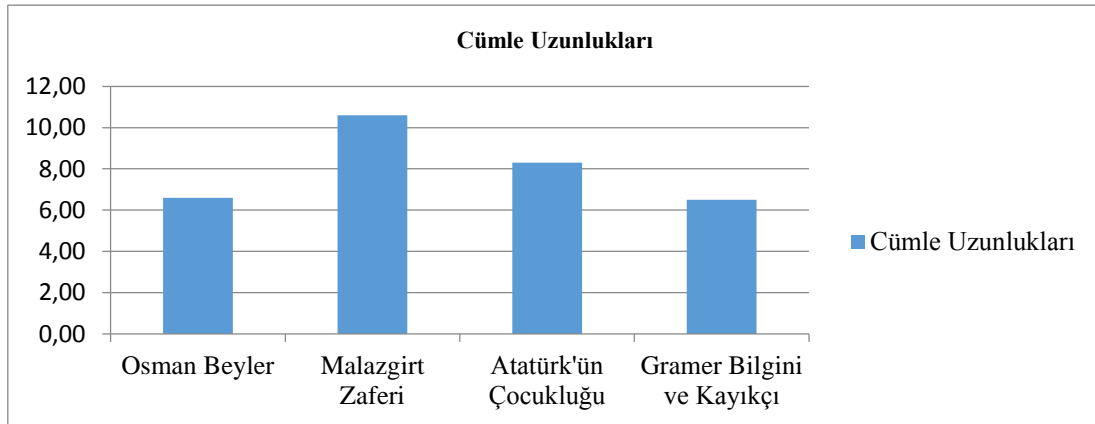
Ders kitabının sonunda bulunan sözlükte ise genellikle metinlerinde kullanılan Türkçe kelimelerin Lehçe karşılıkları bulunmaktadır. Her metnin sonunda "açıklamalar" başlığı altında tekrar metne ait bir sözlük hazırlanmıştır. Bu başlık altında daha çok deyimler, atasözleri ve özel isimlerin tanımlamalarına yer verilmiştir. Eserin sonunda içindekiler bölümü yer almakta ve eser son bulmaktadır. Metinlere ilişkin herhangi bir yanıt anahtarı bulunmamaktadır.

Metinlerin kelime, cümle uzunlukları ve okunabilirliklerine ilişkin veriler aşağıdaki şekildedir.

Grafik 1: Kelime Uzunlukları

Eser; kelime okunabilirlik düzeyleri bakımından değerlendirildiğinde dil gelişimini destekleyecek bir yapı göstermemektedir. Bununla birlikte kelime okunabilirlik düzeyleri bakımından tüm metinlerin "Kolay" düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Grafik 2: Cümle Uzunlukları

Cümle okunabilirlik düzeyleri bakımından düzenli bir dağılım bulunmadığı gözlenmektedir. Bununla birlikte cümle okunabilirlik düzeyleri bakımından "Malazgirt Zaferi" isimli metnin "Orta" diğer metinlerin "Kolay" metinler olduğu tespit edilmiştir. Ele alınan

çalışma, çok boyutlu bir değerlendirmeyi mümkün kılabilme amacıyla üç boyut ve 24 sorudan oluşan değerlendirme formuyla incelenmiş ve aşağıda tabloda yer alan bulgular tespit edilmiştir.

Tablo 4: Kitap Değerlendirme Formu

Genel Fiziksel Özellikler	Evet	Hayır	Kısmen
1. Kitabın boyutları öğrenci kullanımına uygun mu?	x		
2. Kullanılan yazı karakteri rahatlıkla okunabiliyor mu?	x		
3. Baskı net ve temiz mi?	x		
4. Metinlerin satır aralıkları okunmayı kolaylaştırıyor mu?	x		
5. Başlıklar dikkat çekici mi?			x
6. Konu bütünlüğünü sağlayacak sayfa düzeni yapılmış mı?	x		
7. Sayfalar düzgün numaralanmış mı?	x		
8. İçindekiler verilmiş mi?	x		
9. İndeks- dizin verilmiş mi?		x	
10. Kitabın sözlüğü başka bir kaynağa gereksinim duymayacak zenginlikte mi?			x
11. Kaynakça verilmiş mi?		x	
12. Ekler kısmı var mı?	x		
13. Kitaba ait öğretmen kılavuzu var mı?		x	
14. Kitabın öğrenci alıştırmaları/çalışma defteri var mı?		x	
Kelime ve Cümle Yapısı			
15. Açık ve sade olarak yaşayan bir dilde yazılmış mı?	x		
16. Cümle yapısı öğrencinin seviyesine uygun mu?			x
17. Cümleler basitten karmaşığa, bilinenenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu?			x
18. Yazım kurallarına uygun mu?	x		
19. Metinler dilbilgisi konularını işleyici nitelikte mi?	x		
20. Dilbilgisi yapıları sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu?			x
Alıştırma ve Değerlendirme			
21. Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?	x		
22. Türkçeyi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi?	x		

23. Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev vb. çalışmalar düzenlenmiş mi?	x
24. Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi?	x

Genel dil öğretim metotları ışığında ders kitabındaki konuların sıralanışı değerlendirildiğinde aşağıdaki özellikler tespit edilmektedir. Eserde zamanların öğretimi noktasında; emir kipi, geniş zaman, şimdiki zaman, duyulan geçmiş zaman, gelecek zaman sıralanışı şeklinde bir öğretim sıralanışı yolu izlenmiştir.

Genel fiziksel özellikler boyutunda, başlıkların dikkat çekiciliği ve kitabın sözlüğünün başka bir kaynağa gereksinim duymayacak zenginlikte olması “kısmen” olarak nitelendirilmiştir. İndeks, kaynakça, öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci alıştırmaları kitabının olmaması ise bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Kelime ve cümle yapısı boyutu ilgili olarak ise cümleler sınıf düzeyine uygun bulunmamıştır. Cümle yapısı, cümlelerin sınıf düzeylerine uygun uzunlukta ile oluşu “hayır” olarak ifade edilmiştir. Dilbilgisi yapılarının sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor olması ise “kısmen” olarak nitelendirilmiştir. Alıştırma ve değerlendirme boyutunda ise araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev vb. çalışmalar düzenlenmesi ve ölçme araçlarına (eşleştirme-kısa cevaplı sorular) yer verilmesi ise “hayır” olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte “her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer vermesi, Türkçeyi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş olması ve metinler dilbilgisi konularını işleyici nitelikte olması “Evet” olarak ifade edilmiştir. Eserin başlangıç düzeyine hitap eder bir biçimde oluşturulmamış olması nedeniyle temel düzey gramer bilgisi ve kelime örneklerinin eserde yer almamasını da beraberinde getirmiştir. Eser, dil öğretim yöntemleri boyutu bakımından değerlendirildiğinde şu bulgulara rastlanmıştır. Her metnin alıştırmalar bölümünde Lehçeden Türkçeye bir çeviri bölümünün bulunması "dilbilgisi çeviri yöntemi"nden yararlanmanın yazarlar tarafından önemli olduğu algısını da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte metinlerde genellikle günlük konuşmaya dayalı kelime ve yapılar öğretilmesi; konuşma ve dinleme eğitimine önem verilmesi "düzvarım yöntemi" (Demirel,1999: 37) ilkeleri ile bağdaşmaktadır. Kelime bilgisinin dil öğrenmede en önemli unsur olduğu iddiasından hareketle (Yaylı, 2009: 12); eserde öncelikle kelimelerin öğrenilmesi; yapıların cümle içinde örneklenmesi ve kelimelerin bu yapıya uyacak şekilde seçilmesi durumsal dil öğretim yöntemine uygun düşmektedir.

Özellikle eserde pek çok metin türünün diyaloglar biçiminde oluşturularak verilmesi ve açıklamalar bölümünde bir konu çerçevesindeki kelimeler sınırlandırılarak aktarılması "kulak dil alışkanlığı" yönteminden faydalandığını ortaya koymaktadır.

Sonuç

Bulgular ışığında ele alınan çalışmanın özellikle günlük iletişim dilini güçlendirmeye yönelik olarak yapılandırıldığını ifade etmek mümkündür. Metinler daha çok günlük yaşama ait konuları ele almakta ve konuşma becerisini geliştirecek etkinlikleri barındırmaktadır. Bu özellik Avrupa ortak başvuru metninin konuşma üzerine odaklanması ile benzer bir özellik göstermektedir.

Metinler konuları yönüyle değerlendirildiğinde, Türk kültürü, tarihi ve coğrafyasını ele alan metinlere yer verildiği görülmektedir. Bu sayede metinler üzerinden kültür öğretiminin de gerçekleşmesi de mümkün kılınmaktadır.

Eserde zamanların öğretimi noktasında; emir kipi, geniş zaman, şimdiki zaman, duyulan geçmiş zaman, gelecek zaman sıralanışı şeklinde bir öğretim sıralanışı yolu izlenmiştir. Bu bağlamda Leh dilli öğrenciler için zaman öğretimi noktasında hâlihazırdaki öğretim sıralamasından farklılaşmalar tespit edilmiştir.

Avrupa dilleri ortak çerçeve programı ölçütleri göz önüne alındığında eserin B1 düzeyi öğrenenler için uygunluk arz eden bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Eserde, metinler üzerinden öğretimin gerçekleştirildiği görülmektedir. Dil bilgisi konuları ve kelimeler metinle bağdaşık bir biçimde farklı formlarla ortaya konulmuştur. Her metin kendi içerisinde metin, açıklamalar, sorular ve alıştırmalar bölümüyle yapılandırılmış ve bu bölümler üzerinden aktarılması uygun görülen bilgilerin öğretimi gerçekleştirilmiştir.

Metinlerde özellikle deyimlerin ve atasözlerinin öğretimi üzerinde durulmuş ve metne ait "açıklamalar" bölümünde bu yapılarla ilgili bilgiler verilmiştir.

Eser; kelime okunabilirlik düzeyleri bakımından değerlendirildiğinde başlangıç ve bitiş metinleri arasında dil gelişimini destekleyecek basitten karmaşığa ilkesinin gözetilmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte kelime okunabilirlik düzeyleri bakımından tüm metinlerin "Kolay" düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Cümle okunabilirlik düzeyleri bakımından ele alınan çalışmadaki metinlerin zorluk dereceleri bakımından düzenli bir dağılım bulunmamaktadır. Yine cümle okunabilirlik düzeyleri bakımından "Malazgirt Zaferi" isimli metnin "Orta" diğer metinlerin "Kolay" metinler olduğu görülmüştür.

Eser dil öğretim yöntemleri bakımında değerlendirildiğinde, eserde özellikle dilbilgisi çeviri yöntemi, düzvarım yöntemi ve durumsal dil öğretim yönteminden faydalandığı tespit edilmiştir.

Eserin genel fiziksel özellikler bakımından indeks, sözlük, kaynakça ve klavuz bilgileri bölümlerinin eksikliği; alıştırmalar ve değerlendirme bakımından ölçme araçlarının tek düzelikli, metin altı soruların yetersizliği ön plana çıkmaktadır.

Eser B1 düzeyinde hazırlanmış, özellikle kelime öğretiminin ön plana çıktığı bir alıştırmaların yer aldığı bir ders kitabı özelliği göstermektedir. Kelimeler, metin içerisinde kazandıkları bağlamsal anlamla birlikte verilmeye çalışılmıştır. Yine kelime çalışmalarında yan ve mecaz anlam gibi farklı anlam katmaları da öğrenciye aktarılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında dilbilgisi konuları metinlerle birlikte verilmiştir. Metinler günlük yaşama hitap edecek iletişim malzemelerini yansıtacak biçimde tasarlanmış, metin güçlükleri göz önünde bulundurulmamıştır. Ele alınan eserde sistematik bir gramer öğretimi izlenmemiş olup özellikle kelime grupları üzerinde durulmuş ve bu gruplar ek örnek kullanımlarıyla zenginleştirilmiştir. Her metin sonrasında metin altı sorular, kelime gruplarına ilişkin cümle çalışmaları ve gramer konuları ile ilgili alıştırmalar metinle ilişkilendirilerek verilmiştir.

Kaynaklar

- ABRAHOMOWICZ, Z. (1987). Polonya'da Türkoloji, başarıları ve gelecekteki gelişimi ile ilgili bazı sorunlar. *Bulleten*, 1(200), 123-138.
- AÇIK, F. (2011). *Türkçe Öğretimi Üzerine Yabancı Yazarların Hazırladığı Ders Kitaplarında Söz Dağarcığı ve Kültürel Unsurlar*. IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, Muğla.
- AĞILDERE, T. S. (2010). 18. yy. Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğunda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669- 1873). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 693-704.
- ATEŞMAN, E. (1997). Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, s. 71-74.
- BYRNE, D. (1991). *Techniques For Classroom Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CEFR. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages* (Avrupa Ortak Başvuru Metni). Ankara: Meb.
- COHEN, L., MANION, L. ve MORRISON, K. (2007). *Research Methods In Education* (6th ed.). New York, NY: Routledge.
- DEMİR, A. (2010). *Yabancılar Türkiye Türkçesi Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşımdan Hareketle Metinlerin İncelenmesinde Dikkat Edilecek Noktalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DEMİR, A. ve AÇIK, F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Tübar-xxx-/2011-Güz*.
- DEMİR, T. (1-3 Eylül 2008). *İlköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Değerlendirme*. 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya, s: 301-310.

- DEMİREL, Ö. (1996). *Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- DEMİREL, Ö. (1999). *Türkçe Program ve Öğretimi*. Ankara: USEM Yayınları.
- DİLÂÇAR, A. (1989). 1612’de Avrupa’da Yayımlanan İlk Türkçe Gramerin Özellikleri. *TDAY Belleten*. Ankara: TDK Yayınları, 197-210.
- ERDEM, C. (2015). *Polonya'daki Türkoloji Bölümlerinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğrencilerin Türkçe Becerileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ERDEM, İ. (2009). Yabancılara Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Number 3, s.759-772.
- FRY, E. (1996). *Understanding The Readability Of Content Area Texts*. In D. Lapp, J. Flood, N. Farnan (Eds.), *Content Area Reading and Learning: Instructional Strategies* (pp. 39-46). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- GÖÇER, A., TABAK G. ve COŞKUN, A. (2012). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kaynakçası. *TÜBAR-XXXII-2012*.
- KARAAĞAÇ, G. (2004). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- KARASAR, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAYA, Z. (1994). *İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Baskı Atölyesi.
- KOÇ, N. (1988). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi*. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (1986) Bildirileri, Ankara.
- MAJDA, T. (2001). *Polonya'da Türk Dili Öğretimi Tarihçesi*, Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu - 25-26 Ekim 2001, 25-26 Ekim 2001. (İnternet erişim adresi: <http://www.turkceogretimi.com/yabancilara-turkce-ogretimi/polonya-da-turk-dili-ogretimi-tarihcesi>. Erişim tarihi 26.04.2015).
- MASKAN, K., MASKAN, M. ve ATABAY, K. (2007). İlköğretim 4. Sınıf Fen Ve Teknoloji Ders Kitabının Değerlendirme Ölçütleri Yönünden İncelenmesi. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 22-32.
- NURLU, M. (2013). Fransa’da Türkçe, Türkiye’de Fransızca Öğretimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8(10)* p. 477-498.
- PEHLİVAN, F. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAPAN, N. (1990). Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Kültür Bağlamının Değerlendirilmesi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi VII*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- TAPAN, N. (1995). Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yeni Bir Yöneliş: Kültürler arası Bildirişim Odaklı Yaklaşım. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IX. S:149-167. İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- TATARZYNSKA, I. ve DEMİRER, M. (1980). *Materiały Do Praktycznej Nauki Języka Tureckiego*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

- TAVŞANCIL, E. ve ASLAN, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- TEMUR, T. (2003). Okunabilirlik (Readability) Kavramı. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, s:169-180.
- TERCANLIOĞLU, L. (1994). Dil Öğretim Malzemesi Olarak Edebî Eserlerimiz, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1.64.
- YAYLI, D. ve YAYLI, D. (2009). “*Yabancı Dil Öğretimi Yaklaşımları ve Yöntemleri, Yabancılara Türkçe Öğretimi Politika Yöntem ve Beceriler*” (Edt. Bayyurt, Y. ve Yaylı, D.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- YURT, G. ve ARSLAN, M. (2014). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Şekil-İçerik-Metin Yönünden İncelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları Örneği, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, s. 317-327.